

Mennyit ér a csemete?

Regionális árelemzés az erdészeti szaporítóanyag szektorban – 2008–2017

Kárpáti Béla¹ – Prof. Em. Lett Béla² – Dr. Horváth Sándor²

Erdészszakmai körökben erősödik az az álláspont, hogy a szaporítóanyagot mint alapanyagot (input anyagot), genetikai erőforrás státusza miatt is, kulcselemként kell/kellene tekinteni az erdészeti, energetikai és faipari ágazatok területén. Az Erdészeti és Energetikai Szaporítóanyag Terméktanács jelmondata: „Csemetekert az erdők bölcsője!”

Az ágazatban dolgozó szakemberek a fent említett elvek szerint végzik szakmai-gazdasági tevékenységüket. Tudományos tényekkel alátámasztható a szaporítóanyagokkal az erdőállományokban megjelenő genetikai erőforrások jelentősége az egyes erdőállományok gazdasági értékeinek tekintetében.

A csemetetermelők biztosítják tehát a faállományok alapanyagait és kiemelten fontos ágazati kérdés az, hogy a csemetetermelők gazdálkodásukat biztonságban, hosszú távon is tervezhető módon tudják végezni.

A hazai erdészeti szaporítóanyag szektorra nehezedő problémahalmaz közül az egyik legjelentősebb a szaporítóanyagok árában rejlik. Figyelembe kell venni, hogy az üzemanyagok árai átlagosan kb. 100 Ft mértékben nőttek literenként az elmúlt tíz évben összesen (forrás: NAV.hu).

A csemetetermelő gazdasági társaságok pénzügyi beszámolóinak elemzése során kimutattuk, hogy a munkavállalók számára az aktuális minimálbér kerül kifizetésre. A minimálbér nominálisan az elmúlt tíz évben megduplázódott.

A termelőknek úgy kell a belföldi regionális (síkkvidék-dombvidék-hegyvidék) és a nemzetközi (V4 államok és Nyugat-Európa) versenyben is működtetniük vállalkozásukat, hogy miközben az input anyagok és a munkabér költsége folyamatosan emelkedik, a csemetéárak áremelkedése ennél jelentősen visszafogottabb.

A kérdés pontosabb megvizsgálása érdekében, egy anonim felmérést végeztünk a csemetetermelési és -kereskedelmi szektorban. Az árakat súlyozottan összevetettük és csoportosítottuk. A külföldi árakat középárfolyamon számoltuk és figyelembe vettük a fajai és választéki eltéréseket, valamint a minőségi paramétereket is.

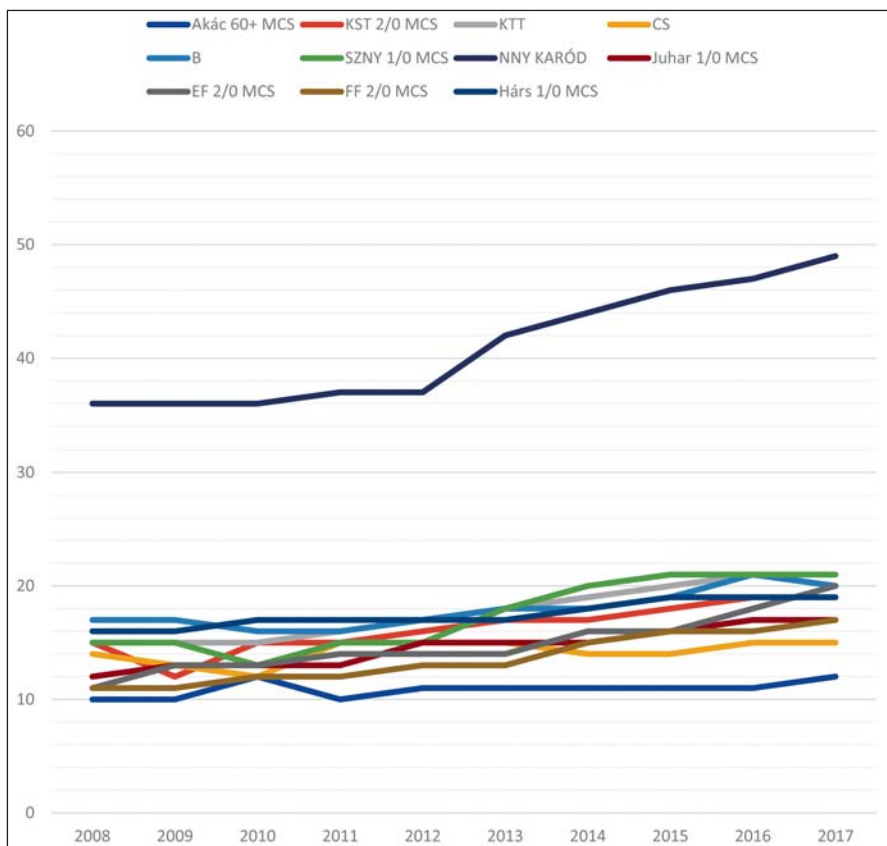
A szaporítóanyaggal dolgozó szakemberek által ismert tény, hogy „tíz csemete miatt ugyanúgy ki kell menni a kertbe és kötegelni kell, mint ezerért”, tehát az az alapvető közgazdasági alaptézis, hogy a kisebb mennyiségekre a fajlagosan terhelődő költségek lényegesen nagyobbak, mint a nagyobb mennyiségekre, ebben a termelési ágazatban is igaz (méretgazdaságosság elve).

A szaporítóanyag tipikusan egy „sok kicsi sokra megy” piacszemléletet követ a kereskedelmi oldalon. Figyelembe véve ezt az elgondolást, nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy a „sok kicsi”-nek is meg kell legyen az a minimális ára, amelyért érdemes megter-

¹ Erdészeti és Energetikai Szaporítóanyag Terméktanács

² SOE EMK Erdővagyon-gazdálkodási és Vidékfejlesztési Intézet

1. ábra. Erdészeti szaporítóanyag kiskereskedelmi árak alakulása 2008–2017 között (nettó átlagértékek, forint/darab). Forrás: EESZT, SOE EMK

melni és értékesíteni. Az 1. ábrán a felmérés eredményeként felállítható tendenciák láthatók.

Az ábra egyértelműen mutatja, hogy a bázisként vett fajok (fafajcsoportok) mindegyike tekintetében megfigyelhető egy emelkedési index, azonban ez az érték, amint azt a későbbiekben látni fogjuk, lényegesen visszafogottabb növekedés, mint a fontosabb költségűpusok emelkedése. Az is megfigyelhető, hogy a telepítési tendenciák a vizsgált időszakban nem, vagy csak kis mértékben hatottak a szaporítóanyagok árának alakulására.

A vizsgált fajok tekintetében az eredő nettó átlagár 16–21 Ft/db között mozog (attól függően, hogy a NNY árát karódugvány nélkül vagy azzal együtt számoljuk). Ezt az értéket a kifejezetten csak csemetetermelő gazdasági társaságok „árbevétel/termelt csemete” adatai is visszaigazolták.

Árelemzésünk tekintetében mindenképpen figyelembe kell vennünk a többi termelést befolyásoló, az árképzésben szerepet játszó költséget is. Ezek közül a termelés technológiai módjából adódóan a bérköltség a legelső, mivel a termelés kiemelten humán erőforrás-igényes.

A hazai bérek jelentősen eltérnek nemcsak országosan, de regionálisan is.

A szaporítóanyag ágazat nagyon bérérezékeny munkavállalói réteget foglalkoztat a vidéki munkaerőpiacon. A betanított fizikai munkás réteg olyan munkaerőcsoport, amely relatív alacsony bérkülönbségért képes egyik napról a másikra munkáltatót váltani.

Ebben a kített helyzetben, a szaporítóanyag-termelőknek nemcsak a helyi nagyvállalatokkal, esetleg önkormányzatokkal (a közmunkaprogram tekintetében), hanem az elvándorlásra

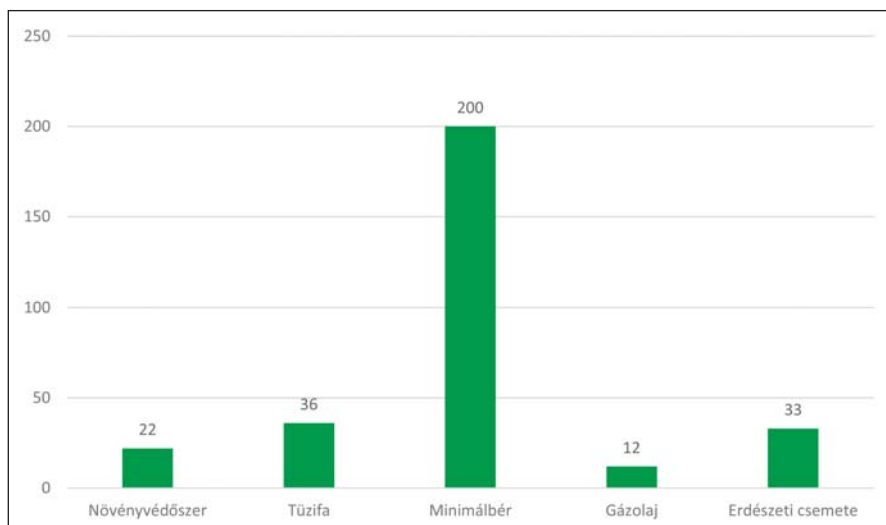
alapuló munkavállalással is fel kell venniük a küzdelmet. Ennek pedig egy reális megoldása van: megfelelő szintű nettó munkabér biztosítása a munkavállalók részére. A bérek emelése szűkülő marzsot jelent a termelők számára, mivel a többi input alapanyag és szolgáltatás (üzemanyagok, növényvédőszer, hatósági díjak) mindenképp beépül a termék árába.

A 2. ábrán látható, hogy az ágazatban szereplő bérek 200%-os emelkedése messze túlhaladja a szaporítóanyagok árának emelkedését. Érdekes eredménye felmérésünknek, hogy a vizsgált csemeték árának növekedése valójában lépést tart a többi, az árképzést befolyásoló költség árváltozásával. Fontos adat azonban, hogy az üzemanyagok, a növényvédőszer, a hatósági díjak árai jóval magasabb bázisról indultak 2008-ban.

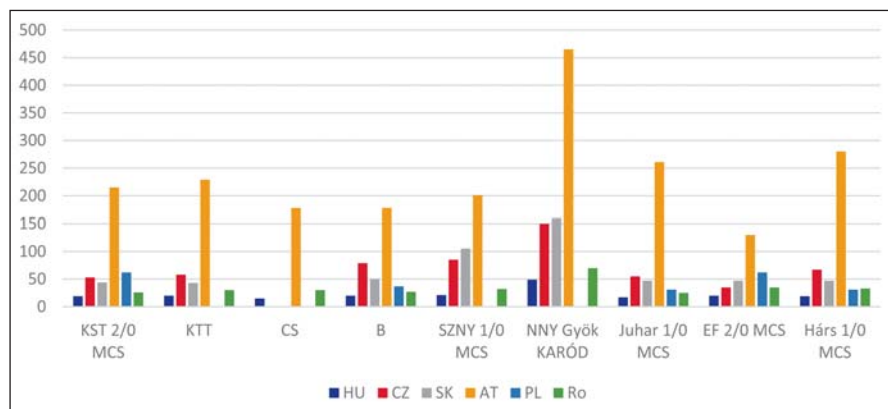
Az erdészeti szaporítóanyagok ára átlagosan 33%-kal emelkedett 10 év alatt, azonban olyan mély bázisról indított, hogy a termelők és kereskedők fedezete-árrése (a haszonkulcs) folyamatosan csökken, a vállalkozások jelentős része már kényszervállalkozási státuszba szorított.

Egy jelentősebb árkorrekció a közeljövőben elkerülhetetlen, az ágazat működésének biztosítása érdekében.

A hazai árak piaci lemaradását a 3. ábra szemlélteti. A bükkcsemete, ami a hazai piacon átlagosan 20 Ft/db áron van, a szomszédos országokban nagyságrendileg magasabb áron jelenik meg. Hivatkozhatunk arra, hogy a cseh piacon a szedett makkra vonatkozó minőségi előírások az eredetigazolás terén a magtermő állományokra vonat-

2. ábra. Árak emelkedése az input anyagok és szolgáltatások, a tűzifa (erdészeti alaptermék) és az erdészeti csemete tekintetében 2008–2017 között összesítve, százalékban kifejezve. Forrás: saját adatok, penzcentrum.hu, KSH, NAV, EESZT-felmérés

3. ábra. Nemzetközi árfelmérés az erdészeti csemetepiacon (2017, forint/darab mértékességben). Forrás: EESZT, SOE EMK

kozóan szigorúbbak, azonban ezt az indokot az elegyfajok esetében már nem lehet előtérbe hozni, ugyanakkor az árkülönbség ott is jelentős.

Az osztrák erdészek nagyobb méretű szaporítóanyagot ültetnek telepítéskor, pótláskor a területre, mint a hazaiak, érte ezen, hogy nem ritka a 3/0 vagy 3/1-es szaporítóanyagok használata sem. Éppen ezért ki szeretnénk emelni, hogy az árak összevetését hasonló választékokra készítettük, közép-árfolyamon átszámolt értékekkel. Jelentősen magasabbak az osztrák bérek, de a többi input anyag és szolgáltatás költsége érdemben azonos szinten van, mint hazánkban.

A szlovák, lengyel, cseh árak esetében a járulékos költségek mértéke alapvetően hasonló a hazaihoz. Tényként kimondható, hogy a külföldi piacokon magasabb minőségű szaporítóanyagokat várnak el a felhasználói oldalon, amit viszont a termelői oldalról az árképzésben érvényesíteni is tudnak a termelők.

Adódik a kérdés: *Hol a biba a hazai árképzésben?* A válasz nem egyértelmű, hiszen az exportminőség

sok esetben nincsen meg a termelői oldalon, azonban a felhasználói oldalon sem mindig jelentkezik az a mi-

nőség iránti igény, amit a szakmaiság elvárna.

A hazai jogi szabályozások eredményeként a szaporítóanyagok származása ugyan nyomon van követve a csemetekert kapujáig, ott azonban az adminisztratív nyomon követés megszakad. A telepítésekben és kiemelten a pótlásokban a származási dokumentumok jelentősége már elveszik, az egyszeri bemutatás után a szakmai gyakorlat nem rögzíti az egyébként a későbbiekben kiemelkedően fontos információkat.

Ez 20–30 év múlva komoly problémákhoz fog vezetni, hiszen a most elültetésre kerülő csemetékről egyszer majd unokáink szaporítóanyagot akarnak gyűjteni, és nem mindegy, hogy milyen genetikai adottságokkal ren-

delkezik majd a jövő magtermő állománya.

Végül, a fentiek tekintetében adódik még egy kérdés: *Mennyit ér a csemete?* Célszerű elgondolkodni azon, hogy vajon mi az az ár, amit a termelők elvárhatnak a felhasználói oldaltól, és ez fordítva is igaz annak érdekében, hogy a csemetetermelés is rentábilis legyen, és a jövő erdőinek genetikai hátterét is biztosítsuk.

A jelenlegi árakon mindenképpen változtatni kell, mert a termelői oldalon komoly likviditási problémák jelentkeznek már most is. A termelés költségei jelenleg is intenzívebben emelkednek az előállított termékek áraihoz képest.

A számítási eredmények és elemzési következtetések alkalmasak adnak az erdészeti szaporítóanyag termelőknek és felhasználóknak, hogy érdemi tárgyalásokra kerüljön sor a gazdasági kérdésekről, az árak változásáról. 🌿

